

УДК 72.01

Д.Ю. Вінтаєв, Н.С. Вінтаєва

*Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Україна***МАЛЮНОК ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Загальна мета архітектора - формування архітектури в реальному середовищі вимагає великої участі дисциплін і насамперед «малюнка» як фундаментальної дисципліни. Особливо це важливо в століття комп'ютеризації, коли машина взяла на себе, здавалося б, найважливішу функцію автора – зображення його творчих пошуків.

Ключові слова: мистецтво, архітектура, лінія, тон, плер, ескіз, композиція, перспектива, пропорції, конструктивний малюнок, середовище, образ, міський ландшафт.

Вступ

Ще майстри епохи Відродження в пошуках шляхів точної передачі натури звернулися до малюнка як до методу вивчення якостей натури. І це зрозуміло - малюнок щонайкраще містить у собі можливість швидкого вивчення навколишньої дійсності, форми предметів, фігури людини, тварин і т.д. Графічними засобами малюнка на двовимірній площині аркуша можна створити умовне зображення тривимірної форми в певному просторі, визначити конструкцію й характерні риси цієї форми, її пластику, рух, фактуру, висвітлення. Дослідницький характер малюнка обумовлює величезне значення, що надається йому в архітектурному навчанні.

Постановка проблеми

Малюнок - це чи не найскладніша сфера інтелектуальної діяльності людини, оскільки пропонує глибоку аналітико-синтезуючу роботу. Саме тому малюнок в архітектурній школі спрямований по перше - на розвиток об'ємно-просторового мислення студента, пов'язаного з умінням бачити і відтворювати існуючу й створювану «натуру». По друге - потенційні здатності, талант студента розвиваються й шліфуються в дидактично обґрунтованому навчальному процесі, що безупинно ускладнюється. По третє - з початкового етапу навчання студент занурюється в реальне середовище, щоб усвідомити його як першооснову архітектури, як ґрунт своїх творчих шукань, як джерело натхнення. Дослідницький характер малюнку допомагає студенту зрозуміти, що середовище невідривне від людини, тому позиція людини, її образне бачення, її масштаб є обов'язковою частиною архітектурного творіння.

Огляд використаної літератури

Дослідження виконано на тлі різних за характером і змістом джерел. Дослідницький характер малюнка розглянуто в роботах старих майстрів: Леонардо да Вінчі, Рубенса, Ель Греко, Гойї та ін. Відомі майстри архітектури Ле Корбюз'є, Френк Ллойд Райт в своїх роботах відмічали важливість малюнка в архітектурній діяльності. Дослідницький характер малюнка знайшов відображення в наукових роботах архітекторів нашого часу таких як: М. Г. Бархін, І. О. Алферов, В. Л. Антонов, Г. І. Лаврик, В. І. Кравець, С. О. Шубович.

Виклад основного змісту

Образотворча діяльність існувала на самих ранніх сходинках людського розвитку. Свій творчий потенціал людина прагнула реалізувати в результаті творчої праці. Первісний мисливець підручними засобами зображував бізонів і мамонтів на стінах своєї печери, світлотінню моделював характер форми й руху тварин. Кам'яні статуї ідолів, дольмени, наскальні зображення - це приклад того, що образотворчість із самої колиски Людства несе в собі пізнання дійсності. Можна сказати, що істина творчості є істина пізнання.

Людина пізнає себе й навколишній світ у процесі творчої праці, у тому числі образотворчого мистецтва. Мистецтво не повторює й не копіює дійсність, а пізнає її зсередини за допомогою почуттєвого сприйняття людини. Мистецтво впливає на всі сторони свідомості людини. Воно хвилює, робить співучасником подій, змушує сміятися й плакати, виховує почуття, вселяє ідеали. Це забезпечує йому особливе місце в житті суспільства.

Малюнок - найпростіший й водночас самий вишуканий вид мистецтва, який завжди супроводжує художника. Він дає можливість

простежити, як виникли задуми автора, на чому зупинялася його увага в різні моменти творчості.

Папір й олівець - це все, що потрібно для зображення. Здавалося б, просто лінія й штрих можуть передати суть предмета чи явища, мати силу емоційного впливу.

Зображення в малюнку створюється одноколірними матеріалами, такими як олівець, вугілля, сангіна, туш. Художник обмеженими засобами чорно-білої тональності за допомогою лінії й тону пізнає навколишній світ - джерело натхнення. Він зображує не тільки форму натури, але й своє емоційне враження, художньо-образне осмислення натури. Потрібно вкласти в зображення, насамперед думку й зробити це так, щоб глядач перейнявся тими ж емоціями й переживаннями, що й сам автор зображення. Зуміти це зробити може далеко не кожний, шлях мистецтва важкий, необхідно дуже багато вчитися, щоб домогтися бажаного результату.

Невипадково малюнок є провідною дисципліною в процесі навчання як художників, так й архітекторів. Вивчення історії архітектури, добутків видатних архітекторів минулого й сьогодення незаперечно доводять нерозривність органічних зв'язків архітектури й образотворчого мистецтва. У добутках кожного з видатних архітекторів закладені докази спорідненості архітектури й образотворчого мистецтва, насамперед малюнка. Не дивно, що серед великих художників ми зустрічаємо яскравих архітекторів, класичний приклад тому, Мікеланджело Буонаротті, а серед багатьох відомих архітекторів - яскравих, оригінальних художників. Прикладів такого своєрідного тандема можна привести безліч. Це й творчість В.В. Растреллі (1700-1771), В.И. Баженова (1737-1799), знаменитого харків'янина Н.А. Бекетова (1862-1941) і багатьох інших.

Відомий архітектор В. О. Веснін відмічав, що уважне вивчення натури розвиває почуття краси, почуття смаку. На живій природі осягаються закони пропорцій, поняття цілісності, органічності композиції й ряд інших закономірностей, пізнання яких нерозривно пов'язане з дозріванням людини-художника.

Працюючи на пленері, зображуючи природу в малюнках і начерках, студент має можливість відчутти й проаналізувати гармонію, закладену в природі.

Студент підходить до вивчення фігури людини як частини невичерпного багатства природи, як відповідності окремих частин добре організованого цілого.

Людина як жива, нескінченно різноманітна й досконала форма пізнається у всіх її проявах, саме в порівнянні з людиною (по відношенні до неї) легше

встановити, що мале, а що велике, легке або важке. Для людини споруджуються житлові й суспільні будинки, великі міські ансамблі, міста й системи населених місць.

Численні пленерні замальовки мають на меті:

- можливість духовного пізнання навколишньої дійсності через соціально-філософське осмислення середовища,
- набуття професійного підходу до роботи з різноманітними формами навколишнього світу,
- з'ясування методів і можливостей малюнка в процесі вивчення натури.

У природному середовищі студентам надана змога відчутти зміну вражень: від глибоких тіней чагарників до раптово яскравого світла галявини, що народжують ті хвилюючі відчуття, які Геракліт назвав "катарсисом", а Аристотель висунув у своїй філософії як головний критерій мистецтва.

Складність зображення живої природи стимулює студентів до оволодіння головними принципами малюнка. З першого заняття студенти орієнтуються на послідовне ведення малюнка, поетапне вирішення завдань.

1) Розміщення зображення натури на папері, враховуючи його розміри по відношенню до аркуша з врахуванням лінії обрію, руху та ритму, а також кількості незаповненого простору паперу.

2) Визначення пропорцій та характер руху натури, що зображується одночасно з конструктивно-пластичною її побудовою.

3) Передача об'єму і просторових відношень за допомогою ліній, лінійної та повітряної перспективи, світлотіньових відношень (полюск, світло, півтінь, тінь особиста, рефлекс, тінь падаюча).

4) При виконанні навчального малюнка студентами поступово освоюється ведення роботи за принципом: від загального до часткового й від часткового до загального з подальшим об'єднанням одного й іншого з метою передачі живої конкретної форми, яка наповнена внутрішнім змістом та виразністю.

У навчальному процесі багато уваги приділяється ескізу-пошуку, оскільки акт пошуку розвиває творчі здібності студентів. Ескіз – аналіз натури, пошук неповторності й краси середовища; ескіз – це щось на зразок тезисів роботи: своєрідна "шпаргалка" для подальших дій. Студенти намічають тут головні моменти, закріплюють тверді пункти для себе. В ескізі можна, наприклад, чітко вирішити організацію світлотіні – виявити найтемніші й найсвітліші простори, визначити їх окреслення, знайти проміжні за світлосилою зони. Саме за рахунок спрощення зображення в ескізі можна ясно зрозуміти та відтворити на аркуші

характер, закономірність, особливий ритм, розподіл силуетів, вигинів, сплетінь, що закладені в природі; красу їх системи, яка інакше може вислизнути від уваги, загубитися в погоні за точністю деталей та схожістю з натурою.

Пасивне, механічне копіювання природи створює лише в'яле, нецікаве зображення. Енергія та краса, глибина та цікавість малюнка залежить від вміння цікаво бачити природу: образ, що закладений у природі, що в свій час Ле Корбюзьє назвав "генем місця", а М.П. Анциферов – "міфом місця". Чисельні ескізи-пошуки переконують студентів, що максимально відчуте композиційне рішення є важливим фактором вдалого графічного рішення закладених природою ідеї, образу. Ескіз-пошук є необхідною частиною творчого процесу майбутнього архітектора.

В архітектурному навчанні велике значення приділяється умінню зображувати архітектуру. Щоб навчитися малювати і розуміти архітектуру, необхідно удосконалювати професійну майстерність, розвивати об'ємно-просторове мислення, вивчати закони архітектури і її історію. Протягом усього навчання студенти зіштовхуються з вивченням міського середовища. Дослідження навчальних практик студенти виражають засобами рисунка. Об'єктами найбільш цікавими і корисними для вивчення можуть бути пам'ятники класичної архітектури, споруди палацового типу, садово-паркові архітектурні ансамблі, житлові й суспільні споруди.

Зображення в малюнку архітектурної форми в просторі потребує від студента вміння добре оперувати перспективою і методом визначення пропорцій, методами конструктивного рисунка, що фіксують перспективні скорочення, розуміння конструкції архітектурної форми.

Міське середовище є складною, різнобічною і багаторівневою системою. У зв'язку з цим її візуальне сприйняття пов'язане з певними труднощами. Місто складно оглянути все відразу, воно розкривається у вигляді змінюваних один за одним візуальних картин.

Малюнки за напрямком руху можуть фіксувати кілька різних маршрутів руху, орієнтованих на досліджуваний об'єкт. Студент з'ясовує, що при просторово-часовому дослідженні міського середовища натурні рисунки допомагають зрозуміти характер, специфіку середовища, розкривають стилістику архітектури, членування просторів; допомагають усвідомити цінність архітектурно-ландшафтного середовища як носія неповторності міста

Висновки

Отже, малюнок допомагає студенту зрозуміти, що:

- Природне середовище розкриває архітектурну композицію, як процес «переродження» утилітарного середовища в художньо-естетичне.

- Міське середовище минулого, сучасна архітектура, архітектура майбутнього несе в собі комунікативну функцію і є своєрідним елементом пізнання світу, а також місця людини в цьому світі.

Таким чином, дослідницький характер рисунка обумовлює те величезне значення, що надається йому в процесі архітектурного навчання і дає підстави дійти висновку, що рисунок у складі інших дисциплін сприяє формуванню професійних якостей архітектора.

Література

1. Алферов, И.А., Антонов, В.Л., Любарский, Р.Э. *Формирование городской среды*. – М.: Стройиздат, 1977. – 103 с.
2. Антонов, В.Л., Шубович, С.А. *Архитектурная композиция как система «среда-человек»*. – К.: НИИТИАГ, 1999. – 72 с.
3. Анциферов, Н.П. *Непостижимый город... Душа Петербурга. Петербург Достоевского. Петербург Пушкина [Текст]* – Н.П. Анциферов; Сост. М.Б. Вербовская. – СПб.: Лениздат, 1991. – 335 с.
4. Багалея, Д. И, Мюллер, Д. П. *История города Харьков за 250 лет его существования* – Харьков, 1913. – 973с.
5. Баранов, Н.В. *Композиция центра города*. – М.: Стройиздат, 1979. – 193 с.
6. Бархин, М. Г. *Методика архитектурного проектирования*. – М. Стройиздат, 1969. – 223 с.
7. Шубович, С.А. *Мифопоэтический феномен архитектурной среды* – Белгород: Изд-во БГТУ, 2011. – 164 с.
8. Шубович, С. О., Винтаева, Н. С., Коптєва, Г. Л., Сисоєва, В. В., Соловйова, О. С., *Місто очима студентів. Проблеми візуального сприйняття і графічне відображення архітектурного середовища: монографія ред. Шубович С. О.* – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 223с.

References

1. Alferov, I. A., Antonov, V. L., lubarsky,, E. R. *the Formation of the urban environment*. – М.: Stroizdat, 1977. – 103 p.
2. Antonov, V. L., Sabovic, S. A. *Architectural composition as a system "environment-man"*. – К.:of NIITAG, 1999. – 72 p.
3. Antsiferov, N. P. *Unfathomable city... the Soul of St. Petersburg. Petersburg Of Dostoevsky. The Petersburg Of Pushkin [Text]* – N. P. Antsiferov; Comp. M. B. Werbowksy. – SPb.: Lenizdat, 1991. – 335 p.
4. Bagaley, D. And Muller, D. P. *the History of Kharkov 250 years of existence, EGS* – Kharkov, 1913. – 973p.
5. Baranov, N. *In. The composition of the town centre*. – М.: Stroyizdat, 1979. – 193 p.
6. Barkhin, M. G. *Methodology of architectural design*. – М. Stroyizdat, 1969. – 223 p.

7. Shubovich, S. A. *Mythopoetic phenomenon of architectural environment – Belgorod: Publishing house BGTU, 2011. – 164 p.*

8. Shubovich, S. A., Vintaeva N. S., Kopta G. L., Sizov V. V., Soloviova O. S., *Misto ochima students. Problems vsoirgo of Spinetta I grafone dobrogene architecture of seredovischa: monograph edited by Shubovich S. O. – Hark. nat. acad. misk. gosp-va. – K.: KNAMG, 2012. – 223p.*

Рецензент: д-р архітектури, проф. Древаль І. В., Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Україна.

Автор: ВІНТАЄВ Дмитро Юрійович
член Національної спілки художників України,
ст. викладач.
Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова.

Автор: ВІНТАЄВА Наталя Сергіївна
член Національної спілки художників України,
доцент.
Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова.

РИСУНОК КАК МЕТОД ИССЛЕДОВАНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Д.Ю. Винтаев, Н.С. Винтаева

Харьковский национальный университет городского хозяйства им. О.М. Бекетова, Украина

Общая цель архитектора – формирование архитектуры в реальной среде – требует большого участия групп дисциплин и, прежде всего «рисунка», как фундаментальной дисциплины. Особенно это важно в век компьютеризации, когда машина взяла на себя, казалось бы, самую важную функцию автора – изображение творческих исканий.

Ключевые слова: искусство, архитектура, линия, тон, пленэр, эскиз, композиция, перспектива, пропорции, конструктивный рисунок, среда, образ, городской ландшафт.

DRAWING AS RESEARCH METHOD ENVIRONMENT

D. Vintaev, N. Vintaeva

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Architectural training, based on the relationships of the cycles of disciplines, from humanitarian to socio-economic, from fundamental to applied, from academic to practical. The overall objective of the architect – defining the architecture in a real environment – leads to the emergence of the process of cognition in a real environment. The study of the environment requires a greater involvement of multiple disciplines and, above all, "drawing", as a fundamental discipline. The teaching of drawing in architectural schools – one of the essential benchmarks for future activities architecture. This is especially important in this age of computerization, when the machine took over, it would seem that the most important function of the author – the image of creative research.

Keywords: art, architecture, line, tone, plain air, sketch, composition, perspective, proportions, constructive drawing, environment, image, urban landscape.